

Vår anmelder lar seg begeistre av den nye utstillingen med blant annet Hertervig-bilder, som tidligere i år ble vist i Madrid. Her ser vi Lars Hertervigs «Fjellandskap med forkrøplet tre», akvarell, gouache, blyant 1872.

TROND BØRGEN

Isolasjonens frigjørende kraft

UTSTILLING: Det er en sjelden perle av en utstilling som nå åpenbarer seg i kunstmuseet. Endelig får vi se vår lokale skatt Hertervig i en internasjonal sammenheng, hvor han rettelig hører hjemme. Her er tre kunstnere som sprenge romantikkens grenser på 1800-tallet, montert intimt, lavmælt og tett, med flere interessante innbyrdes berøringspunkt.

Trond Børgen
Kunstkr. i Aftenbladet

Stavanger kunstmuseum:

Visionære romantikere – Peder Balke, Lars Hertervig, Eugenio Lucas Velázquez. Maleri, akvarell, laving, T.o.m. 31. des.

Dette er en velkommen anledning til å se en rekke av Hertervigs papirarbeider, lysømførlige kunstverk vanligvis lagret i museets mørke magasin. «Visionære romantikere» kaller de to kuratorne, Carlos Sánchez Diaz og Knut Ljøgdø, utstillingen med arbeider av Peder Balke, Lars Hertervig og Eugenio Lucas Velázquez, som nå presenteres her etter visning ved Museo Lázaro Galdiano i Madrid. Dette er et solid framstøt for å gjøre Hertervig kjent i utlandet, realisert ikke minst gjennom generøs eksternt økonomisk støtte; forhåpentlig starten på en langvarig prosess som kan få kunsten hans til å bevege seg fra en godt bevart norsk hemmelighet til en naturlig posisjon også i den internasjonale kunsthistorien. En slik posi-

sjon skapes av den profesjonelle kunstverden – kunsthistorikere, museer og kunstkritikere – derfor er ny kontekst viktig for nye vurderinger av gammel kunst.

Konteksten for utstillingen er kombinasjonen av tre kunstnere som alle vokste ut av tidens romantiske idealer, med forestillinger om grunnide naturobservasjoner og om landskapets åndelige dimensjoner og symbolkraft i maleriet, ikke minst ideen om det sublime i naturopplevelsen, det overveldende som både tiltrekker og skremmer, og som viser naturens krefter som sterkere enn kultures. Likevel falt de tre på hvert sitt vis utenfor det etablerte. De hadde ulikt livslop og svært forskjellige skjebner, men med det til felles

at de sprenge seg ut av rammene for romantikken som stilretning og akademisk utdanning – de ignorerte konvensjonene for god smak og skapte dermed kunst som først senere fullt ut ble forstått og verdsett.

Uten marked

Utstillingen viser en kontrast mellom Lucas og Hertervig som er slående, avstanden svimlende stor. Lucas er kunstneren med et solid og trygt spansk marked, godt etablert i kjølvannet etter Goya. Han må likevel ha opplevd denne rammen som for snever, for han hadde også en mer ukjent produksjon av lavinger utført som akvarell og i tusj. Med utgangspunkt i skvettede blekkklatter fulgte han tilfældighetens spill og skapte flotte papirarbeider med interessante abstrakte kvaliteter og med stor ekspressiv uttrykkskraft. For ham var dette selvstendige kunstverk, men uten noe marked. Marked hadde heller ikke Hertervig etter at han ble hjemsendt til Stavanger fra Gaustad asyl som uheldig sinnssyk i 1858. Likevel fortsatt han å skape kunst i mer enn 40 år – nå helt frigjort fra markedets bindinger – i en stadig videreutvikling av sitt kunstneriske pro-

spekt, som ikke minst gikk ut på å bruke søppelmateriale (biter av innpakningspapir, tapetrester, avisstrimler) som grunnlag for gjennomlyste landskapsmotiver. Disse romner nok den visjonære romantikken kuratorne er ute etter, men Hertervig trekker etter hvert kunsten sin i ganske andre retninger, for han fastholder tiden i en eksistensiell stillhet, i drømmebilder hentet fra underbevissthetsens frie spill, noe som snarere peker framover mot surrealismen enn bakover mot den døende romantiske kunsten.

Men det er ikke dette siste utstillingen fokuserer på. Når Ljøgdø i katalogen skriver at «Hertervig skaper landskaper gjennomsvart av melankoli og i noen tilfeller av dyster stemning», er det en tung generalisering som bidrar til at Hertervig presses inn i en klisjéfylt romantisk-melankolsk stopeform. Det grenser mot en avsporing av vår opplevelse av denne kunsten.

Innsnevrende

Jeg ser derfor utstillingens noe ensidige utvalg av Hertervigs verk som begrensende for vår oppfatning og opplevelse av hans kunstneriske prosjekt – det rommer flere aspekter enn dette. Så er dette prisen man må betale for å få Hertervig ut i en internasjonal sammenheng: En kontekst med klar merkelapp, en tydelig branding.

Balke befinner seg et sted midt mellom Lucas og Hertervig: Han reiste mye og sugde til seg inter-

nasjonale romantiske impulser, og han hadde viktige utstillinger fram til 1850-tallet, da han trakk seg helt ut av kunstmarkedet, fant en ny frihet og videreutviklet et eksperimenterende maleri, ofte i lite format, for å fange lys på Nordkap. Stilen ble etter hvert tilnærmet monokrom; svepende bevegelser med pensel, klut og fingre gjorde motivene svært abstraherte, godt representert her.

Både Balke og Hertervig ble gjenoppdaget på jubileumsutstillingen i 1914; de ble hentet fram fra den isolasjonen store deler av deres kunstproduksjon var skapt i. Så er det nettopp en slik isolasjon, som har tatt knekken på mang en kunstner, som i deres tilfelle gjorde utviklingen av stor kunst mulig, også for den skjulte delen av Lucas' kunsterskap. I denne helt usedvanlig flotte åpenbaringen av en utstilling er dette kunstners kjerne: Isolasjonens frigjørende kraft.

Peder Balke, «Vardohus», olje på tre, 1870-tallet.

TROND BØRGEN

Eugenio Lucas Velázquez, «Fjellandskap», blekk og akvarell på papir, 1850-1870.

TROND BØRGEN